ئاواز و گۆرانی هەورامان لە کۆنەوە تا ئەمڕۆ بەردەوامە

دارا هەورامانی
(سلێمانی)

(١- ٢)

ئاواز و گۆرانی سەرچاوەی عیشقە و تایبەتمەندیی فەلسەفییانەی خۆی هەیە. ئەگەر گۆرانی واچ، یان هەر هونەرمەندێکی گۆرانی واچ، فەلسەفیانە بیر بکاتەوە، ئەوە دەتوانێت ئەو ئاوازانە بە زەریفی (ئەدا) بکات، هەروەها پێشی بوترێت داهێنان. هەروەک ئاوێنەی بێ پەڵە، گیان و مۆرکی ئەو ئاوازانە، پەردەی تاریکییان لەسەر لاببات و ڕۆژی ڕووناکی، وەک: شۆڵەی چرا و مانگی چواردە لەلای نسارەوە بۆ دەم کەل ئاسۆیان ڕووناک بکاتەوە. ئەگەر لە هەر قۆناغێکدا، لە خۆمان بپرسین، چیمان دەوێت، ئەوە ئەو ئافرەتە گۆرانی واچانە، کە لە هەورامان هەن، ئەو ڕاستییانەمان بە بەڵگەوە بۆ دەسەلمێنن، چۆن ئەرکی خۆیان بەجێ هێناوە؟ ئەو کیژە زەریفانەی هەورامان، کە ئێستا ئاواز دەچڕن، چۆن ڕێچکەی هونەریی خۆیان ئاوێنە بەند کردووە؟

چۆن ئاواز و گۆرانی خۆیان بە شێوازی هونەری فەراهەم هێناوە؟ چۆن ئەو بەرهەمە هونەرییانەیان دەپارێزن؟

کەواتە: سەرچاوەی هونەریی ئەو هونەرمەندە ژنانە، کە لە مێژە ئاوازیان چڕیوە، بوونەتە (ئامیان) بۆ گۆرانی واچە نەوجوانەکان کە لە چەرخی ئەمڕۆدا، دەتوانن بە باشی ئاوازەکان بچڕنەوە، هەروەها لە ڕێڕەوی هونەری بەرزی خۆیان لایان نەداوە، پەرەیان بە هەموو ئاوازەکان داوە. بە هەمان شێوازی ئاواز چڕە کۆنەکانی هەورامان وەک: (نەکیسا، لیزا خانم، ڕێحان خانمی لوڕستان، فاتیمە لوڕەی گۆران، خاتوو مەی زەدە، دایە خەزانی سەرگەنی).

(خۆ ئەگەر ئەدەبیاتی کوردی ڕۆژێک لە ڕۆژان، بپرسێت، کە لە چ سەردەمێکەوە، ژنی داهێنەر هاتوونەتە ناو ئەدەبیاتی وڵاتەوە، ئەوە لە ناوی ئەو خانمە سەربەرزانەدا زیاترمان بەرچاو ناکەوێت. وەلێ مەخابن ئێستا پسپۆڕ و زانا و لێکۆڵەرانی کورد ئەو ڕاستییە بەلاوە دەنێن، یان نایبینن، یان باوەڕیان بە کەونیای کەلەپووری نەتەوەییان نییە) (١) کۆبەرهەم،

بەرگی دووەم، ل٢١٦.

ئەمەش بەلای منەوە هۆکەی ئەوەیە، کە مێژوونووسان لێکۆڵینەوەی مەیدانییان نەکردووە، یان توانایی داراییان نییە. خۆ ئەگەر توێژینەوە هەبێت، ئەوە سەرچاوەی مەیدانیی فراوانتر دەبێت، وەک ئێستا لەم زەمانەدا بەدەیان ژنی کارامە لە بواری هونەری ڕەسەنی هەورامانـدا، لە بواری گۆرانی چڕیندا، وەک: ئەستێرەی گەشاوە دەرکەوتوون. هەر لە گوندی، کەیمنەوە، وەک: مەریەم خان، بەیزاخان، شەمام خان و ئایشەخان لە گوندی بەڵخەی هەورامان، کە گیانی سیاچەمانەی ژنانەیان بە فراوانی پەرە پێ داوە، بەڵام ئەم چەرخەی ئێستا کە بەرەو هەزارەی سێیەم دەڕۆین، گۆرانی واچی ژن و کچان، پەردەی تاریکییان بەلاوە ناوە و زیاتر سەرچاوەی خۆیان کە هەورامانە ڕووناک کردووەتەوە، نموونەی ئەو هونەرمەندانە وەک: ناهید هەورامی، ئەقدەس هەورامی، سروەی مەنوچیهری ناهیدەی شۆشمەیی، (تارا جاف)ی چل چەنگ ژەن، ماریا هەورامی، کەویار هەورامی، مەهوەش دروستکار، (سرۆیا خدری)ی فەرهەنگناس، (شەیدای مەعازی)ی ئاواز دانەر لێمۆ هەورامی، سەعدییە بەڵخی. ئەم هونەرمەندە ژنانە کە ناوم هێنان، توانیویانە زۆر بە سانایی، ئاوازەکان بچڕنەوە، هەڵبەتە هونەرمەندی تری ژن هەن، کە هێشتا دەرنەکەوتوون، یان ڕێگەیان پێ نادەن.

(هەروەک زمان و ئەدەبی عەرەبی سەراپا بۆ سەردەمی جاهیلی بەر لە ئیسلام دەگەڕێتەوە. دیارە کە فەرهەنگی عەرەبی پێش ئیسلام کەلەپووری بتپەرستی و خواناسی بە مانای ئەمڕۆ (کوفر و شرک)یش لە تەکیدا هەبووە، بەڵام ڕووناکبیرانی عەرەب، تەنانەت توێژەرانی ئایینیش، ڕۆژێک لە ڕۆژان خەتیان وەک کولتوور، بەسەر فەرهەنگی جاهیلیدا نەهێناوە) (٢) کۆبەرهەمی بەرگی دووەم، ل٢١٦، بەڵام دەرگەیان بەڕووی هەر مەزهەب و زمان و کولتوور و فەرهەنگی گەلانی دیکەدا داخستووە.

هەندێک نووسەری بێگانە، بە تایبەتی عەرەب تا ئێستاشی لەگەڵ بێت هونەر و ئاواز و گۆرانیی وڵاتی (ئاریانڤاچ) ڕەت دەکەنەوە، بەڵام ئەو ئاواز و فەرهەنگەی سیاچەمەکان کە باسی سەربەستی مرۆڤ دەکەن، لە سەرتاسەری جیهان و مرۆڤایەتیدا بە لووتکە دانراوە، چونکە هەر لەسەرەتادا، چ هونەر، چ کەلەپووری زەردەشت باسی یەکتاپەرستی دەکات و لە فەرهەنگ و ئاوازە عیرفانییەکانی زەردەشت، دواتر لە یارساندا، بە باشی هەل بە هەمووان دەدات. ئاواز و گۆرانی، خەم ڕەوێنە، سنووری بۆ نییە، فەرهەنگێکی بەرفراوانە، چونکە هەر وڵاتێک، ئازاد بوو، ئەوە بێگومان فەرهەنگ و کولتوور و هونەر و فەرهەنگیشی ئازادە، بۆیە ئافرەتان و ژنان و کچان، لەو بوارەدا ئازادن، چ گۆرانییەک بچڕن، یان شیعر ساز بکەن، یان هەموو بەشەکانی هونەر ئامادە بکەن، ئەوە هەموو بەشەکان لە چۆنیەتی ئەدا کردنەوە، هەر هونەرمەندە لە بوارەکەی خۆیدا ئازادە، بەڵام ئێمە تەنیا بواری ئاواز و گۆرانی باس دەکەین. هەر لە (نەکیسا)وە، یان پێشتر، یان دواتر بە نموونەوە دەهێنمەوە، هەرچەندە ئاماژەمان بە سرووتە ئایینییەکانی (زەردەشت) دا، لەو سرووتانەی باسی یەکتاپەرستی و باوەڕداری دەکەن، بەڵام خۆ دەبێت شوێنێکیش بۆ ئاواز و گۆرانی کەوناریانە بکەینەوە، نەخاسمە کە بەزمان و ئیدیۆم و ئەفسانەی کۆن، بەم خاکەوە بەندن..

هیـچ نەتەوەیەکـی زینـدوو کەلەپـووری خـۆی پشـتگوێ ناخـات و نایخنکێنێـت، وەک هەندێـک توێـژەری کـورد دەرهـەق بـە فەرهەنگـی کۆنـی ئاریانشـاچ، پێـش ئیسـلام و دوای ئیسـلام کردوویانـە، تـا ئێسـتاش نووسـەری وامـان هەیـە، زۆربـەی هونـەری خۆمـان بـە هونـەری بێگانـە لـە قەڵـەم دەدات، ئـەو نووسـەرانە زۆر کەمتەرخەمـن و گوێ بـە سـەرچاوەی خۆیـان نـادەن و بەدوایدا ناگەڕێـن، بـەڵام ئەگـەر هونـەری خۆمـان بکـەن بـە هـی جیهـان، ئـەوە سـیاچەمانە و هـۆرە و حەیـران و لاوک بەرانبـەر هەمـووان دەوەسـتێتەوە، چونکـە ئـەو چـوار قوتابخانەیـە، بنەمـای سـەرەکی موزیکـی وڵاتـن.

جارێکیـان باسـی (نەکیسـا)م کـرد، چەنـد نووسـەرێک گوتیـان: ئـەوە فارسـە، دیارە ئەوانەی بـەو شـێوەیە بیردەکەنـەوە، ئەوانـە بـێ ئـاگان لـە هونـەری خۆیـان (زۆر کـەس لـە توێـژەر و ڕووناکبیرانـی کـورد، ڕەسـەنایەتیی کـورد، بوونـی ئاییـن و کولتـووری دەوڵەمەنـد و ناسـراوی وەک: زەردەشـتیش پشـتگوێ دەخـەن، هـەوڵ نـادەن ڕیشـەی ئاڤیسـتا، لەنێـو شـێوەزار و فەرهەنگگەلـی ئێسـتای وڵات بدۆزنـەوە، کـە لـە جیاتـی خۆمـان، بێگانـەکان ئەوەمـان بـۆ دەکـەن، کەواتـە: هەمـوو ئـەو هۆیانـە، وایـان کـردووە، نەوەکانـی تـازەی کوردسـتان لـە کولتـوور و کەلەپـووری خۆیـان ئاگادار نەبـن.) (٣) سـەرچاوەی پێشـوو، ل٢١٨.

ئـەوەی هیـچ گومانێـک هەڵناگرێـت ئەوەیـە کـە خاتـوو نەکیسـا، گاتاکانـی بـە ئـاوازی بـەرزە چـڕ چڕیـوە، ئـەم شـیعرەی (باباتاهیـری هەمەدانـی) (٩٣٥- ١٠١٠ن) کـە باسـی وەرزی بەهـار دەکات، بـۆ سـیاچەمانە زۆر بەزەریفـی دەلوێـت و بـەم شـێوەیە دەڵێـت:

(فەسڵی وەهار مەی نەهەر جا گوڵێ
نە هەر باخێوە هەزار بولبولێ
نیمارۆ هەنگام بنێۆ مەکانێ
نـەوا چـون مـن بـۆ پروزیا دڵـێ) (٤) هەمـان سـەرچاوە، ل٢٢٩..

ڕێحـان خانمـی لوڕسـتانی، فاتیمـە لـورەی گۆرانـی هاودەمـی باباتاهیـری هەمەدانـی، ئـەم دوو خانمـەش شـاعیر بـوون. خاتـوو لیـزا خانمـی جـاف، بـە هەورامـی شـیعری لەسـەر وەرزی بەهـار گوتـووە، هەروەهـا (دایـە خەزانـی سـەرگەتی) و (خاتـوو مەیـزەدە) شـیعریان بەسـەر وەرزی بەهـاردا وتـووە، شـیعرەکانیان بـە ئـاوازی بەرزەچڕ بـە ئامێـری (تەمیـرە) چڕیـوە و ئاوازەکانیـان سـاز و ئاهەنگێـڕ کـردووە، چونکـە وەرزی بەهـار و هاتنـی ئـەو وەرزە لـەلای عاشـقان و شـاعیران و سـیاچەمانەچڕان بـۆ وەرزی ئاوازچڕیـن و خۆشـی بەسـەربردن ڕازاوەیـە، بـە ئـازادی بـۆ خۆیـان عیشـقی مـەی کـەدە بـوون.

(ئـەو ئاوازانـە، کـە ژنـان دەیانچـڕن، ئـەوە ئەزموونـی ئافـرەت لەگـەڵ خـودی خـۆی و لەگـەڵ کۆمەڵگا و مێژوودا بازنەگەل و ڕێرەوگەلی جیاوازی هەیـە لـەوەی پیـاو هەیەتـی، ئـەوە مەراقـی ژنـان لـە سـەفەری ڕۆحییانـدا، سـەرەتا یەکگرتنـەوە لەگـەڵ خـودی خۆیانـدا و ئاشـتبوونەوە لەگـەڵ جیهانـدا. لـە کاتێکـدا سـۆفی پیـاو هـەوڵ دەدات گۆشـەگیر بێـت و بـە شـێوەیەکی کاتیـش بێـت، خـۆی لـە کۆمەڵـگـە دابـڕێـت، تـا (ئازادانـە) سـەفەرەکەی بباتـە سـەر، بەرزتریـن ئامانجـی ژنـان تێکـەڵ بوونەوەیـە بـە کۆمەڵگـە، ئـەو کۆمەڵگەیـەی کـە پێشـووتر، لـە جیابوونـەوە لێـی ئازاریـان چەشـتووە، تـا بـۆ خۆیـان جێگەیەکـی لێبوردەیـی لـە کۆمەڵگەکـە دەدۆزنـەوە، قبووڵیـان دەکات و دەرفەتـی فراوانـی ئازادییـان بـۆ بەجـێ دێڵێـت، ئـەو ئامانجـەش لـە میانـەی ئەزمـوون

لە سروشت، یان لە میانەی پێوەندی ئازاد و میهرەبانانەی ویژدانی مرۆڤایەتییەوە بەدەست دێن) (٥)، کۆ بەرهەمی سێیەم، ل٢٦٤- ٢٦٥.

کەواتە: ئافرەت لە ئەداکردنی کارەکانیدا بە سەلیقەترە، بە تایبەتی کە بیەوێت ئاوازێک بچڕێت، زیاتر عیشقی مەعنەوی ئامانجی سەرەکییەتی، بۆیە ئەو ئاوازی لایەلایەی کە دەیچڕێت هەمیشە لە گوێی ڕۆڵەکانیدا بە باشی بەرهەم دێت و درەنگتر لەبیر دەچێتەوە، ئەوەش جێگەی متمانەیە، کە زۆربەی ئەو ئافرەتە هونەرمەند و شاعیرانە لە چەرخی، یان لە سەدەی چوارەمی کۆچییەوە، بە بەردەوامی لە هەورامان پەرەیان بەو بوارانە داوە.

سەداو دەنگی هەریەکە لەو ئافرەتانە لە بۆ ئاواز چڕین، لە دیاردەی زەریفی سروشتەوە! وەک خوڕەی هێمنی ئاو و جریوەی مەل و هی دیکەش، ئاوازی بە سۆز و قووڵی ئامێرەکانی موزیکە. جێگەی ئەو ئاوازانەش کەشوهەوای فرە لەباری هەورامان وای کردووە، جێگەیان هەر هەورامان بێت، چونکە ساڵەهای ساڵە مرۆڤ لە هەورامان سەقامگیر بووە. مرۆڤ لە کەشوهەوای ئارامدا بیر لە ژیاری و شارستانیەت دەکاتەوە. (لە زمانی ئاڤێستای زەردەشتیدا، بەر لە (٢ - ٣) هەزار ساڵ و بەراوردی لەگەڵ ڕەگەزەکانی فەرهەنگی ئەمڕۆدا، هێشتا گرنگترە، ئەوە توێژینەوە گشت لایەنەکانی فەرهەنگی و شارستانی دەگرێتەوە: واژە و زاراوە و، هێما و ڕەمز، موزیک و گۆرانی، دابونەریتی کۆمەڵایەتی، هەندێک جەژنی کۆن، جلوبەرگ.)، (٦) بڕوانە کۆبەرهەمی بەرگی یەکەم، ل١٥٧.

ئەو هەموو خەسڵەتانە لە زێد زادەی (زەردەشت) لە هەورامان بوونیان هەیە، بۆیە ئەو هەموو ئاوازگەل و کولتوور و فەرهەنگە.
هەریەکەیان خانەبەندی تایبەتی خۆی هەیە. بۆ نموونە سەربەستی ئافرەت بەبێ ترس و لەرز و سەربەرزانە، توانیویەتی ئاواز و گورانی، بە ئازادانە، دەنگ و سەدای خۆی بە زەریفی (ئەدا) بکات، چونکە بوار بۆ هونەر و ئاوازگەلی فرە ڕەنگ لە وڵاتی ئاریانڤاچدا، زۆر بە سەرکەوتوویی خۆی سازاندووە. هەروەک ئاماژەم پێ دا، هەر وڵاتێک جێنشین بێت، فەرهەنگ و ئاوازگەلی سەقامگیر دەبێت.

نموونەیەک لە گۆرانییەکانی، ناهێد هەورامی و ئەقدەس هەورامی بە دوو قۆڵی (ئەدا)یان کردووە، گۆرانییەکەش بەناوونیشانی ڕێحان (تۆ خەڵکی هەورامانی) بەم شێوەیە:

ئەرێ ڕێحان تۆ خەڵکی هەورامانی!
دەخوایە کەریم شەو بە مێمانی
دانم سەرمەرە سەر کەلەی دەوار
گیلۆ شونیتەرە هەوار بە هەوار
پۆکی حەز کەرو وەراوەر نیشیو
هەر تۆ نازکەری، من نازت کیشو
بردەکێ بە سوو بەتاڵێو بەنی
وێم مەوڵاتۆ هەر یاگێو هەنی
ئەرێ ڕێحان تۆ خەڵکی هەورامانی!
دەخوایە کەریم شەو بەمێمانی) (٧) بڕوانە: بەرنامە و هەوارگەوژەنێ، کەناڵی ژن تیڤی.

هەڵبەتە ئەم دوو ژنە فرە بە زەریفی ئاوازەکەیان (ئەدا) کردووە، بۆیە چەندان ئاوازی تریان بە دەنگە تیژەکەیان چڕیوە، ژنی هەورامان لە هەموو بوارەکانی ژیانیاندا زۆر سەرکەوتوون، چ بە ئاواز دانان، یان گۆرانی وتن، یان شیعر، یان فەرهەنگ شناسی. کەواتە: ژنانی هەورامان زۆر بوێرن، زۆر سەرکەوتوون، چونکە ژینگەی هەورامان ژینگەیەکی خاوێنە، لە توندوتیژی دوورە، بیریان فراوانە، بە

خێرایی، داد بەسەر شتێکدا نادەن، تا پلانی بۆ دانەنێن، هەروەها ئافرەتانی هەورامان لەگەڵ هاوسەرەکانیاندا، هەوارە و هەوار دەکەن، چونکە هەوارگەکانی هەورامان بڕبڕەی ئابوورییە بۆ خێزانەکان، هەر کەسێک بچێتە هەوارگەی هەیشوور، {لە بۆنی سوورە هەراڵە و بۆژانە و لۆوکەما و بەرزەڵنگ، هەراڵە بریمی، گا و گوراڵ پووژیکی، کەپڵە، سەیراداد}، لەگەڵ عیشقی خاوێنی خانمانی هەوارەکان، بە ئارامی و بە هێمنی، ژیان ئاوێزان دەکەن، بە ئاوازی بەرزەچڕی سیاچەمانەی لەبن نەهاتووی هەوارگە و هەواری هەوارامانـدا.

یەکێکی تر لەو ژنە دەنگ خۆشانەی هەورامان، کە توانیویەتی بەسەرکەوتوویی هەموو بەزمەکانی گۆرانی بە زەریفی بچڕێتەوە ئەویش (مایجەمین وەڵەد بەگی)یە، بە ئامێری (دەف) لە تاران چەندان ئاوازی چڕیوە، دەنگی ئەم خانمە دەنگی تیژی ئاوێزان کردووە لەگەڵ ئامێری (دەف) و زۆر بەسەرکەوتوویی ئاوازەکانی (ئەدا) کردووە، یەکێک لەو ئاوازانە (لایە لایە)یە کە بۆ کۆرپەی شیرینی چڕیوە، ئەم ئاوازە، ئاوازێکی خاوە، بەم شێوەیە دەڵێت:

(ئای لاوە لاوە گیانی ئەوینم
لای لایت پەی کەرو شەوەی دێرینم
لای لایت پەی کەرو تا سوبحی سەحەر
تا گەلاوێژەکە، سەر بارۆ وەبەر
لای لایت پەی کەرو تاکوو بەیانی
تا وەرگنۆوە، کەش و داڵانی
لای لایت پەی کەرو بەدڵ و بە گیان
یاخوا تۆ بووسی شەوی تا بەیان) (٨)

سەرچاوەی پێشوو.

ئەوەندە ئاوازەکەی بە زەریفی چڕیوە، مرۆڤ، لە بێ خەویدا، دەخاتە خەو، دەنگی (بلوێری)، سەدای ناڵەی (دەف) جۆشوخرۆشی ئای ئای بە ئاوازی شیرین، لە هەوارگەی داڵانی و هانە و ڕێزاو ژاڵانە و کەش و (تەتەی) بە یەکجاری، بۆ سەدای ئەم خانمە دەنگ تیژە، ڕوجیار ئارام و ئەمین دەبێتەوە، بە تریفەی مانگەشەو کاروانی هەوارگەکان بێدار دەبنەوە، هەوارە و هەوار، ئاوازێکی تری ئەم خانمەیە بەم شێوەیە دەڵێت:

ئای هەوار هەوار ئای هەوارنشین
لایۆ کەرەوە بەدڵێوی غەمگین
ئای هەوار، هەوار، هەوار، سەرهەوار
هورزە بۆرێ لام چەم سیاوی نازدار
هەوار بارش کەرد پەی سەرکەمەری
بێوەفێ نەیی مەیل کۆ نەکەری) (٩)

سەرچاوەی پێشوو.

یەکێکی تر لەو ژنە هونەرمەندانەی هەورامان، خانم (گوڵچین ڕەحمانە) بەسەدای پڕخۆش، ئاوازی خاوەر خاوەری چڕیوە و دەڵێت:

(١- ئەی خاوەر، خاوەر، شەکری جەپاڵ سەماوەر
بانێ قوربانەت، شوشمێ و نەوسوودەو زاوەر
کەڕاوا و ڕەزاو، دیسان دەگاگا
بووک و مارانی تۆ کەردەن ڕاگا
٢- دەگا دەگایەکی بە پلە هورروەستێ
لوایمی مارانی کەپڕێما بەستێ
هەرسەرو حەوزی تاهانە حەیران
نازارێ کۆنێ چی نمە یا سەیران) (١٠)

هەمان سەرچاوە

ئەم خانمە هونەرمەندە، لەگەڵ سروشتی هەورامان، فرە بەزەریفی ڕاهاتووە، هەر ئەوەش وای کردووە، گۆرانی بەسەر گوند و شاخ و هاوینە هەوارەکانی هەوراماندا بچڕێت، ئەم

ئـاوازە دەچێتـە خانـەی جوگرافیـاوە، هەروەهـا لـە ئاوازەکـەدا، خاوێنـی ژینگـە، بایەخـدان بـە سـەوزایی، بـە سروشـت، زۆربـەی ژنانـی هەورامـان زیاتـر بایـەخ بـە سروشـت دەدەن، تـا پیـاو، چونکـە ژن زیاتـر دەزانێـت بناغـەی ژینگـە ژیانـەوەی ژیانـە، بۆ گۆرانـی ژنانـی هەورامـان زۆر سـەرکەوتوون. یەکێکـی تـر لـەو هونەرمەنـدە ژنانـە (سـەلماخانی عەباسـی)یە، ئەویـش ئاوازێکـی خـاوی خـۆی گوتـووە: واتـە؛ ئاوازەکـە بەرهەمـی خـۆی بـووە، هـەر بـە منداڵـی ئـارەزووی گۆرانـی چڕینـی هەبـووە، هەروەهـا باوکـی هانـی داوە واز لـە گۆرانـی نەهێنێـت. لەگـەڵ باوکیـدا دەرەوی کـردووە و پێکـەوە گۆرانییـان چڕیـوە و زۆریـش پشـتی گرتـووە:

(١- هەورامیەنا پەروەردەی چنوور
ئیسە گیرودەی خاکی شارەزوور
ئانە کوگە ملی چی منیچ مەبەری
چەنی خاڵەکات ئامێتەم کەری
٢- ژەرەژ مەوانۆ چا کاوە کاوا
پیتەو نەچیری هارەو وەرواوا
ئانا تۆ لوای پەی ئاوێسەری
بێوەفـا نەبی مەیل کونـە کـەری) (١١) هەمـان سـەرچاوە.

سەرچاوەکان:
١- فەلەکەددیـن کاکەیـی، کـۆ بەرهـەم، بەرگـی دووەم، چاپخانـەی ڕۆژهـەڵات، چاپـی یەکـەم، هەولێـر، سـاڵی (٢٠١٥) زاینیـی، ل٢١٦.
٢- هەمان سەرچاوە، ل٢١٦.
٣- هەمان سەرچاوە، ل٢١٨.
٤- هەمان سەرچاوە، ل٢٢٩.
٥- فەلەکەددیـن کاکەیـی، کـۆ بەرهـەم، بەرگـی سێیەم، چاپخانـەی ڕۆژهـەڵات، چاپـی دووەم، هەولێر، سـاڵی (٢٠١٥) زایینـی، ل٢٦٤- ٢٦٥.
٦- فەلەکەددیـن کاکەیـی، کـۆ بەرهـەم، بەرگـی یەکـەم، چاپخانـەی ڕۆژهـەڵات، چاپـی یەکـەم، هەولێر، سـاڵی (٢٠١٥) زایینـی، ل١٥٧.
٧- هەڵاڵـە شـەوکەت لهۆنـی، بەرنامـە و هەوارگـەو ژەنـی، ژن تیڤـی، سـاڵی (٢٠١٨) زایینـی.
٨- هەمان سەرچاوە.
٩- هەمان سەرچاوە.
١٠- هەمان سەرچاوە.
١١- هەمان سەرچاوە.